

látot és a közösség tagjaival szemben való áldozatkész altruizmust. Azonban a *civitas* mellett helyet kell kapnia a *civis*-nek is. Az igazi klasszikus emberideál, a *kalokagathia* ugyanis nem alkalomszerűen kiragadott részletértékekben éri el kicsúcsosodását, hanem az egész antik szellemiségnek, a Virtus és Pietas-nak harmónikus átélésében és megvalósításában.

Visy József dr.

IRODALOM

Schütz Antal: Magyar életerő. (Korda r.t. Budapest, 1940. 153 old.)

A 19. század nemzetnevelési programját Széchenyi így fogalmazta meg: A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma. Ez a pedagógiai tétel bővül ki Schütz könyvében, amely ugyanis a „tudós emberfő” mellett a *magyar életerő* másik hordozójára, a ne nesen kemény jellemnek fontosságára mutat rá. — A mű — a szerkesztő tájékoztató jegyzete szerint — egy íjjásági könyvsorozat első száma. Schütz utolsó három évi előadásaiból és cikkeiből állítja össze benne a nemzetnevelésnek és népi lelkiismeretvizsgáltnak vezérelveit. Így válik a könyv a sorozat tartalmi iránytűjévé és pedagógiai céljainak meghatározójává, melyben a szerző az erkölcsi nevelés elvi elmélyítését és gyakorlati illusztrálását adja az egyéni és társadalmi élet különböző területeiről. Mindkét esetben azonban a magyarság sorskérdéseinek reális adottságaiból indul ki. Kétségtelen ugyanis, hogy az etikai gondolkodás irányát a nemzeti sajátságok és hagyományok elhatározóan befolyásolják. Ezért fűzi a szerző elmékedéseit a nemzetnevelés nagy, egyetemes problémája köré.

Minden nemzetnevelésnek iránytszabó követelménye a jövőtformáló nemzeti közszellemnek, a helyes nemzeti önértzetnek kialakítása és a nemzeti tetterőnek felfokozása. Ezért jelöli meg Schütz a *nemzetnevelőnek* legfontosabb feladataként a népi alapjelleg és nemzeti adottságok megnevesítését: Tevékenységének vezérszillaga az etikum legyen, vagyis azoknak az örök értékeknek szintézise, amelyeket a nemzet lelkében igyekszik meggyökereztetni. A földi javak és hatalmi érvényesülés szempontjai nem meríthetik ki a nemzet minden erőfeszítését és célját. A pusztá létfenntartási törekvések mellett nem mondhat le egy keresztény kultúrnép sem a mélyebb lelkiiség, a természetfeletti eszményszeretet és elvhűség magasabbrendű követelményeiről. A nemzeti erő ősforrását a nyersanyag, valuta és testi erő mellett ezek a metafizikai értékek jelentik.

A könyv a bízó, alkotó, verőfényes optimizmus hitvallása. A magyarság mai helyzete és a jövő nemzeti feladatai egy egészséges nép öserőit kívánják meg. Schütz mindezt fel is fedezi nemzeti egyéniségünkben. A lemondó sötétlátás nem állandó vonása a magyar lelkületnek, sőt ezt épen a bizakodó, építő, éltető lendület jellemzi. Ennek bizonyítéka ezeréves fennállásunk és a magyarságnak kivételes asszimiláló ereje. Rámutat egyben a szerző arra is, hogy etikai adottságokban és pszichológiai készségekben a magyar faji léttőke mindig kivételesen gazdagnak bizonyult. — Jóleső ilyen reménykedő hangú beállításban látni a jövő eshetőségeit;

főképen Schütz professzortól, akit nem vádolhatunk fellengző, felelőtlen délibábhajszolással, hiszen fejtegetésein folyton érezzük, hogy itt egy szkolasztikusan fegyelmezett elmének dogmatikus valószerűséggel felépített problémarendszerével állunk szemben.

A szerző — e néhány elvi kérdés felfejtése után — bemutatja gyakorlati megvalósulásuk módozatait is a piarista iskolák lelki portréjának rajzaiban, továbbá Pázmánynak és Prohászkanak életművében. — Pázmány volt az a kivételes képességű „paedagogus Hungariae“, aki meg tudta szervezni a magyarság szellem-erkölcsi felkelését és annak irányító vezére, mozgató energiája és anyagi istápolója lett: művei, prédikációi és iskola alapításai révén. A nevelői személyiség hármasság nagy követelményét egyesítette askéta alakjában. 1. A nemzeti eszményt és céltudatot a megélés közvetlenségével hordozta és képviselte egyéniségében. 2. Szuggesztív erejével származtatta át a maga értékfelfogását és meggyőződését a rábizottakra. 3. Életműve és hatása nemcsak korának lett közkincsévé, hanem — kinőve az idői keretek közül — élt tovább mintegy felszívódva a nemzet szellemi vérkeringésébe. Az ő hivatástudatát és eszmeiségét véli a szerző a költő Zrinyiben, Széchenyiben és Prohászkanban újjáéledni. Pázmány missziós lendülete túllép az értelmi képzés keretein és a „sciential“ nemes feladata mellett a „pietas“ és „virtus“ ápolását, vagyis az *eszmények* kultuszát írja zászlájára. — Épen ebben látjuk a könyv praktikus értékét. Ideofobiában (eszmeiszonyban) szenvedő korunk hasznos lelkiismeretvizsgálatát végezhet fejtegetései nyomán.

Schütz a lelki civilizálódás néven összefoglalt erők és erkölcsi adottságok kibontakozásának keresztmetszetét adja. Így hozza a felszínre a népi pszichológiának és társadalmi etikának eddig alig vizsgált kategóriáit. Az emancipált egyéniség belső értékeit és az erkölcsi alapon felépült nemzeti közösség transzcendens tényezőit bontja elemeire. Pedagógiának pilléreit a kinyilatkoztatás örök szilárd talaján helyezi el.

Stílusa — főleg a ma aktuális politikai és társadalmi kérdések tárgyalásakor és a kényes problémák elemzésekor — diplomatikus személytelenségre törekszik. (Szenvedő szerkesztések; hiba volna... stb.) Gondoltunk itt elsősorban Ady nemzetnevelői, nemzetépítői szerepének vizsgálására, továbbá Pázmány magyarságának és katolicizmusának összeegyeztetésére. Helyes ez olyan szempotból, hogy az író ezáltal a *másik oldal* érzékenységet akarja művészi tapintatossággal kímélni. Azonban épen e miatt stílusa többször annyira szövevényessé válik, hogy az az ifjúság, melynek a könyvsorozat készült, csak a legszívósabb szellemi koncentrációval tud mélységeihez — ha nem is eljutni — de legalább közzelférközni. Schütz pedagógiai érték szemlélete az evangélium eszmevilága felé nyújt tájékozódást. Egyben azonban emberi létünk két immanens tényezőjét: a nacionalizmust és humanizmust is szerves, építő energiaként állítja be a nemzetnevelés hierarchiájába. Így kerül most új megvilágításba az „Isten a történelemben“ c. előző könyvének filozófiai távlatja is. A műnek ez a szuggesztív értékisugárzása teremti meg azt a lelki atmoszférát, melyben Schütz írása megkapja morális alapszínezetét. Etikai oknyomozásának vezérelve ugyanis az *emberformáló* akarat. Ezért szeretnénk még a sorozatban Schütz kiérett gondolataival minél többször találkozni.

Visy József.